

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΣΤΡΟΧΡΗΣΤΟΣ

Επιτύμβιες παλαιοχριστιανικές επιγραφές της Ρόδου Προσθήκη

Κατά τη διάρκεια τακτοποίησης ευρημάτων, αρκετούς μήνες μετά την δημοσίευση των επιτύμβιων επιγραφών της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου,¹ εντοπίσθηκε η επιγραφή που δημοσιεύεται.

Τμήμα ορθογώνιας πλάκας από γκριζωπό, κρυσταλλικό λάρτιο λίθο. Είναι αποτετμημένη σε όλες τις πλευρές, πλην τμήματος της δεξιάς. Την πεντάστιχη επιγραφή περιέκλειε εγχάρακτο τετράγωνο πλαίσιο, πιθανώς με αετωματική απόληξη, τμήμα του οποίου είναι ορατό στη δεξιά πλευρά. Εικ. 1.

Είναι αγνώστου προελεύσεως. Αριθμ. καταλ.: EX 25.

Μέγ. ύψ. 0,235μ., μέγ. πλάτ. 0,20μ., πάχ. 0,08μ.

Ύψ. γρ. 0,028μ.

6ος αι.

[Ἔνθ]α κῆτε
2 [- -]υκλη-
[- -] ἐτ(ῶν) ο΄
4 [να]ύκληρ-
[ος].

Τα γράμματα Ε και Σ είναι μηνοειδή (Ε, C).

1 κῆτε = κείται. Το (απλό) ρήμα εμφανίζεται και στην επιτύμβια επιγραφή της μικρής Ἀριστάρχεις.²

2/3 [- -]υκλη|[- -]· λόγω του κενού πριν από το γράμμα Υ είναι πιθανή η συμπλήρωση [Πολ]ύκλη|[τος]· για το όνομα πρβλ. IG II² 7079.1· FdD III 4, 140.8· III 5, 61 Π Α.12· IG IX 2, 6a.5· I.Erythrai 49.15.

Επιτύμβια επιγραφή ανδρός, κατά πάσα πιθανότητα, του οποίου το όνομα μάλλον γραφόταν στον 2ο στίχο. Η αναγραφή της ηλικίας, εν προκειμένω προχωρημένης (εβδομήντα ετών), σπανίζει στις σωζόμενες επιτύμβιες επιγραφές της Ρόδου.³ Ο νεκρός, όπως συνάγεται

Ευχαριστώ θερμά τον κ. Άγγελο Π. Ματθαίου για τις καίριες επισημάνσεις του, καθώς και τους εκδότες του περιοδικού και ειδικωτέρα την κ. Ελένη Ζαββού για τις παρατηρήσεις της.

1. Ν. Μαστροχρήστος, Επιτύμβιες επιγραφές από τη Συλλογή της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας στη Ρόδο, στον τόμο Π. Τριανταφυλλίδης (επιμ.), *Σοφία ἄδολος. Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Χρ. Παπαχριστοδούλου*, Ρόδος 2014, 153-170 [SEG 64, 715-720, 2052-2056].

2. Μαστροχρήστος, ό.π. 153-155, αρ. 1 [SEG 64, 2052].

3. Μόνον στην πλάκα της μικρής Ἀριστάρχεις, του 4ου αιώνα, αναγράφεται η ηλικία (ἐτῶν δύο, ἡμερῶν εἴκοσι), βλ. παραπάνω την σημ. 2.

από την τελευταία σωζόμενη λέξη, ήταν *ναύκληρος*, πλοιοκτήτης δηλαδή ή ενοικιαστής εμπορικού πλοίου, του οποίου εδύνατο να είναι και πλοίαρχος.⁴ Οι επιγραφές της εποχής που αναφέρονται σε ναυκλήρους είναι σχετικά σπάνιες.⁵ Στη νότια Ρόδο έχουν εντοπισθεί δύο, μία στο ναό της Παναγίας στο Βάτι⁶ (ὑπὲρ εὐχῆς Φιλίππου ναυκλήρου Ἀσκουνδίου) και μία σε θωράκιο εντοιχισμένο στον νεότερο ναό της Ζωοδόχου Πηγῆς στο Πλημμύρι, όπου γίνεται ἔμμεση μνεία σε ναύκληρο.⁷ Από τον νησιωτικό χώρο, αξίζει να μνημονευθεί μία από τις οκτώ ψηφιδωτές αφιερωματικές επιγραφές της βασιλικῆς στο Μαστιχάρι της Κω, όπου αναφέρεται το ὄνομα της ναυκληρίσσης Εὐστοχιανῆς, ιδιοκτήτριας του πλοίου με το ὄνομα Μαρία.⁸

Ο τύπος της πλάκας παρουσιάζει ομοιότητες με μία μικρή ομάδα επιτυμβίων με εγχάρακτο τετράγωνο πλαίσιο και αετωματικὴ ἀπόληξη που ἐπισημάναμε παλαιότερα.⁹ Σε αυτές θα πρέπει να προστεθῆ και τμήμα επιτύμβιας πλάκας που βρέθηκε στην ανασκαφὴ του παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ του οικοπέδου Ἰωαννίδη στα Τριάντα της Ρόδου¹⁰ (εικ. 2). Τα μόνα σωζόμενα τμήματα των δύο τελευταίων στίχων είναι: [- - -]Ϛ[- - -] / [- - -]Υ +. Ὅπως διαπιστώνεται ἀπὸ το κάτω δεξιὸ τμήμα της, φαίνεται πως ἀνήκε στον ἴδιο τύπο με την ΕΧ 25.

4. Κωνσταντῖνα Μέντζου, *Συμβολαὶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῆς πρώτης βυζαντινῆς περιόδου*, Ἀθήναι 1975, 157.

5. Αὐτόθι, 157-165, με προγενέστερη βιβλιογραφία.

6. Η ἐπιγραφή λανθάνει. Μνεία σε: H. Grégoire, *Recueil des inscriptions grecques-chrétiennes d'Asie Mineure*, I, Chicago 1980², 51, αριθμ. 135. Eleni Papavassiliou, Th. Archontopoulos, *Nouveaux éléments historiques et archéologiques de Rhodes à travers des fouilles dans la ville médiévale*, *CorsiRav* 37 (1991), 319, σημ. 50.

7. [Ἐπὲρ εὐχῆς ἑαυ]τοῦ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ κὲ ὑπὲρ σωτηρίας τῆς νάου: Grégoire, ὁ.π., 50, αριθμ. 133 bis. Η μεταγραφή ἀπὸ την ἔκδοση του Α. Κ. Ὁρλάνδου, *Ἀρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος* Στ', Ἀθήναι 1948, 44. Πρβλ. Papavassiliou-Archontopoulos, ὁ.π. 319, σημ. 46 καὶ Ἑλένη Κ. Παπαβασιλείου, Ἡ χορηγία στὴ Ρόδο ἀπὸ τὸν 6ο ἕως τὸν 16ο αἰῶνα στὸ χῶρο τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ζωγραφικῆς, *Δωδεκάνησος Δ'* (2012), 54, εἰκ. 7δ.

8. Α. Κ. Ὁρλάνδος, Δύο παλαιοχριστιανικαὶ βασιλικαὶ τῆς Κω, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1966, 96-98, εἰκ. 97. Στ. Πελεκανίδης (συνεργασία Παναγιώτας Ἰ. Ἀτζακά), *Σύνταγμα τῶν παλαιοχριστιανικῶν ψηφιδωτῶν δαπέδων τῆς Ἑλλάδος*, I: *Νησιωτικὴ Ἑλλάς*, Θεσσαλονικὴ 1988, 73, πίν. 44α. Lorella Maria De Matteis, *Mosaici di Coa. Dagli scavi delle missioni italiane e tedesche (1900-1945)*, Atene 2004, 221. Σοφία Ντιντιούμη, Νεότερα ευρήματα για την πρωτοβυζαντινὴ Κω ἀπὸ τις σωστικὲς ἀνασκαφές στο νησί, στον τόμο Isabella Baldini, Monica Livadiotti (επιμ.), *Archeologia protobizantina e bizantina a Kos: la basilica di S. Gabriele*, Bologna 2011, 99.

9. Μαστροχρήστος, ὁ.π. (σημ. 1) 167.

10. Για την ἀνασκαφὴ, βλ. *Αρχ. Δελτ.* 43 (1988), Β2, Χρονικά, 660-661 (Ἀγγελικὴ Κατσιώτη). Το εὑρημα λανθάνει. Για την ἐπισήμανση της ἐπιγραφῆς καὶ την παραχώρηση της φωτογραφίας ευχαριστῶ την ἀνασκαφέα δρᾶ Ἀγγελικὴ Κατσιώτη.

Εικ. 1. Ρόδος, Συλλογή Εφορείας Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου: Η επιγραφή EX 25.

Εικ. 2. Τριάντα, Ανασκαφή οικοπέδου Ιωαννίδη. Τμήμα ενεπίγραφης πλάκας (Αρχείο Αγγ. Κατσιώτη).